

9

Valtaa on kaikkialla

Vuonna 2010 voimaan tullutta uutta yliopistolakia vastustettiin mielenosoituksin. Demokraattisessa yhteiskunnassa, kuten Suomessa, valta kuuluu kansalaisille eli meille. Kansalaisten tulee kuitenkin myös käyttää valtaansa, olla aktiivisia ja vaikuttaa. Muutoin kansanvallan perusteet horjuvat.

Valta voidaan määritellä eri tavoin

Jokainen ihminen on elämänsä aikana käyttänyt valtaa. Valta on yksilön tai ryhmän kykyä vaikuttaa toisten ihmisten käyttäytymiseen tiettyyn suuntaan. Pikkulapsi voi saada vanhempansa ostamaan itselleen karkkipussin järjestämällä huutokonsertin karkkihyllyn edessä.

Valta voidaan nähdä kahdella tavalla. Yksinkertaisimmillaan se on yksilön tai ryhmän ominaisuus, jolloin se, jolla on valtaa

saa tahtonsa lävitse tämän ominaisuuden vuoksi toisten vastustuksesta riippumatta.

Valta voidaan toisaalta nähdä monitahoisemmin myös suhteena, jossa kumpikin taho vaikuttaa toisiinsa. Tällöin heikommallakin osapuolella on valtaa. Näin nähtynä valta ei ole enää vallankäyttäjän pysyvä ominaisuus. Kyse on eräänlaisesta suostutteluvallasta, jossa vallankäytön kohteet saadaan itsekin haluamaan toimia toisen osapuolen toiveiden mukaisesti. Tutkijoiden keskuudessa

Eton College on yksityinen sisäoppilaitos Isossa-Britanniassa 13–18-vuotiaille pojille. Lukukausimaksu 2010-luvulla on yli 10 000 puntaa. Koulua ovat käyneet monet taloudelliset ja poliittiset vaikuttajat, muun muassa 19 pääministeriä. Koulussa syntyy vallan verkostoja, jotka kestävät eliniän.

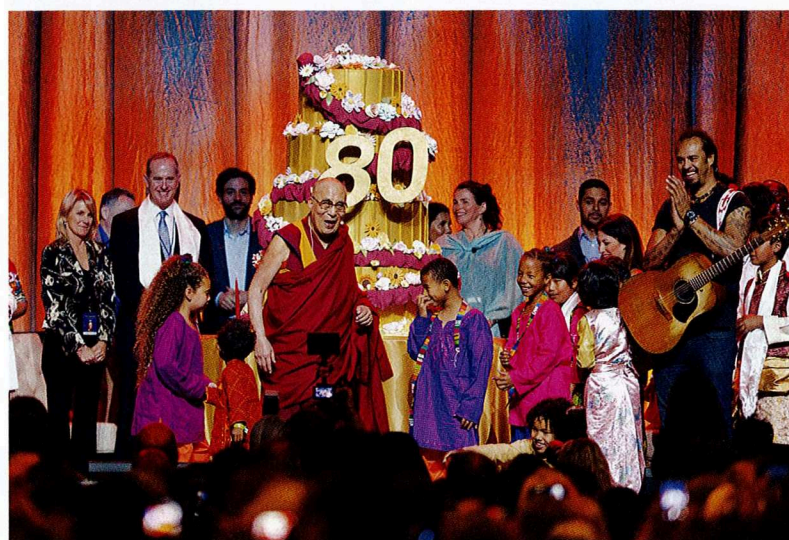
vallitsee erimielisyys siitä, mistä vallassa on kyse – onko valta ominaisuus vai suhde?

Politiikan tutkijoiden määritelmän mukaan valta on A:n kyky saada B tekemään jotain, mitä B ei ilman A:n vaikutusta tekisi. Miltei aina B voi silti myös vaikuttaa A:han, jolloin tuloksena on kompromissi. Mitä enemmän henkilöitä tai ryhmiä on mukana, sitä harvemmin yhden osapuolen tahto toteutuu sellaisenaan. Valtassa on siis aina kyse vähintään kahden tai useamman ihmisen tai ihmisryhmän välisestä vuorovaikutuksesta, jossa ne vaikuttavat toisiinsa. Valtaa on kaikkialla, missä on ihmisiä.

Valta verkottuu

Valtaa ei nykyään nähdäkään kapeasti vain kahden tahon välisenä vuorovaikutuksena tai suhteena, sillä se on monisyistä ja monitahoista. Valtasuhteet muuttuvat jatkuvasti, osa katoaa ja koko ajan syntyy uusia. Valta verkottuu, kun ihmiset ovat tekemisissä keskenään, neuvottelevat ja keskustelevat asioista. Käytännössä valtaa onkin nykyään paljon ihmisillä, joilla on paljon verkostoja, joita he pystyvät hyödyntämään.

Vallan verkostoja syntyy kuntiin, kaupunkeihin ja EU-virkamiesten keskuuteen. Samalla alalla toimivat luovat suhteita. Ristiteävissä vallan verkostoissa mukana olevat

Tiibetin henkinen johtaja Dalai Lama juhlii 80-vuotissyntymäpäiväänsä. Dalai Lama on asunut maanpaossa Kiinan miehityksen alusta lähtien, mutta se ei tee hänestä asemaltaan vähäpätöistä Dalai Lama omaa merkittävän hengellisen valta-aseman ja häntä kuunnellaan maailmalla.

muodostavat yhteiskunnan eliitin. Voimakaiden luokkaerojen yhteiskunnissa, esimerkiksi Iso-Britanniassa, on tyypillistä, että eliitti laittaa lapsensa maksullisiin kouluihin, kuten Eton Collegeen. Niissä syntyvät verkostot johtavat yhteiskunnan huipulle taloudessa ja politiikassa, ja suhteet kestävät eliniän. Puhutaan **sosiaalisesta pääomasta**.

Vallan lähteet mahdollistavat vallankäytön

Vallan lähteet ovat moninaisia. Näitä vallan perustoja ovat taloudelliset resurssit, aatteet ja ideologiat, lait, kulttuuri sekä henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten karisma. Kaikilla tahoilla ei ole pääsyä kaikkiin näihin vallan lähteisiin eikä kaikilla siksi ole yhtä paljon valtaa.

Valtion kansalaisiinsa kohdistama vallankäyttö perustuu viime kädessä **pakkovaltaan**. Tämä merkitsee sitä, että valtiolla on mahdollisuus panna päätökset voimaan tarvittaessa väkivalloin tai sillä uhkaamalla. Pakkovaltaa saavat käyttää poliisi ja armeija. Vankilaa ja tuomioistuimia voidaan myös pitää pakkovalan ulottuvuuksina.

Pelkkä mahdollisuus käyttää pakkoa on merkittävä poliittisessa elämässä, sillä se vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen jo ennalta. Kansalainen tai etujärjestö ei voi perustaa valtaansa väkivaltaan, mikäli se ei halua joutua tuomioistuimeen. Terroristit taas pyrkivät tavoitteeseensa fyysisen pakottamisen avulla rangaistuksen uhasta välittämättä.

Merkittävä vallan muoto nyky-yhteiskunnassa on **taloudellinen valta**. Se perustuu

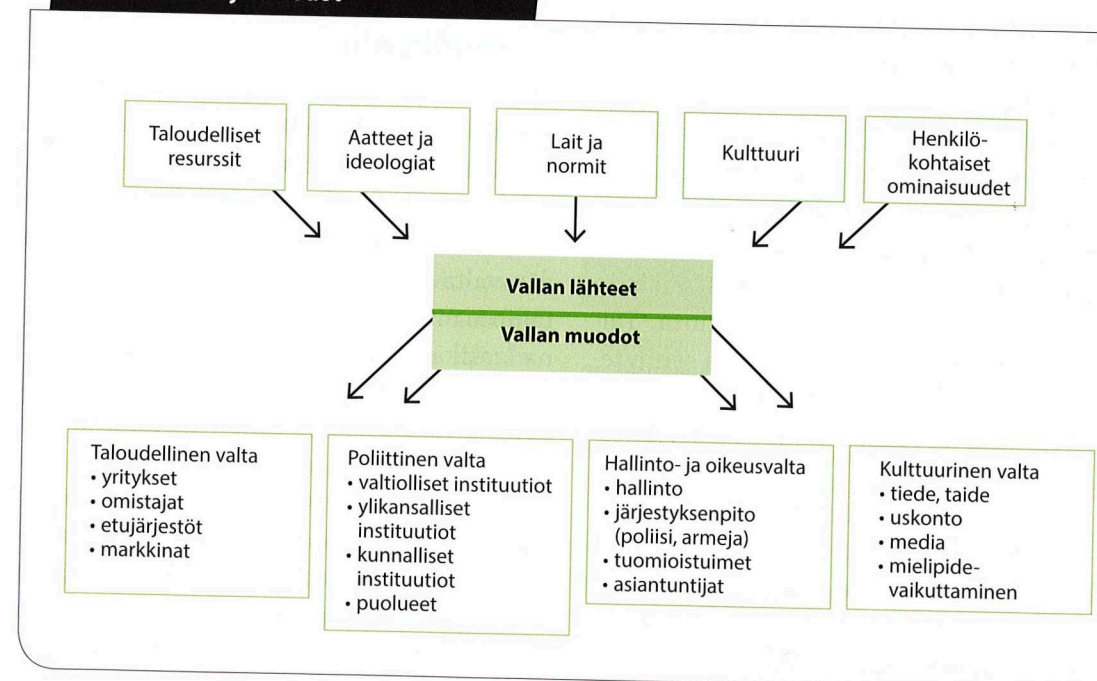
joko palkitsemiseen tai etujen poisottamiseen tai sillä uhkaamiseen. Taloudelliset voimavarat ovat jakautuneet yhteiskunnassa epätasaisesti. Ne, joilla varallisuutta on, voivat käyttää sitä esimerkiksi poliitikkojen vaalikampanjoiden rahoittamiseen. Näin he voivat saada valituksi päättäjiä, jotka suhtautuvat myönteisesti juuri heidän poliittisiin päämääriinsä.

Yritykset voivat koettaa saada verohelpotuksia uhkailemalla tuotantonsa siirtämisellä ulkomaille. Päättäjien tehtäväksi jää tällöin miettiä, onko maalla varaa menettää

yrityksen verotulot. Taloudellinen valta voi toimia myös ilman suoraa uhkausta. Pelkkä epäsuora tietoisuus yritysten päätöksenteon perusteista voi vaikuttaa poliittisiin ratkaisuihin, kuten erilaisiin tukiin ja verotukseen. Suurten yritysten johtajilla on valtaa yhteiskunnassa.

Suotuisa talouskehitys on yksi tehokkaimmista suostutteluperusteista saada kansa hallitsevan tahon vallankäytön taakse. Hyvä taloustilanne pitää suuren enemmistön pitkälti tyytyväisenä, jolloin kynnys vaihtaa vallanpitäjiä nousee.

Vallan lähteet ja muodot

Tieto ja valta liittyvät yhteen

Yhteiskunnalliseen vallankäyttöön kuuluu olennaisena myös **ideologinen ja kulttuuri-nen valta**. Sitä on vaikeampi havaita, sillä se on usein hienovaraista ja monimutkaista. Tämä ei kuitenkaan tee siitä tehotonta, pikemminkin päinvastoin. Kaikki tiedon kanssa tekemisissä olevat tahot käyttävät sitä. Tällaisia tahoja ovat muun muassa koulut ja opettajat, kirkot, yliopistot, omien alojensa etujärjestöt ja puolueet sekä ennen kaikkea media. Maiden välillä on tässä eroja. Esimerkiksi paavilla on katolisessa maailmassa paljon valtaa, mutta hänen vaikutusvaltansa on pieni katolisen maailman ulkopuolella.

Tieto on valtaa. Tiedon merkitys vallan perustana on vain kasvanut 2000-luvulla. Siitä tulee ideologista valtaa, kun tiedosta valikoidaan omiin aatteisiin ja maailmankuvaan yhteensopivat argumentit eli perustelut ja pyritään vaikuttamaan niillä ihmisten asenteisiin ja mielipiteisiin. Mediassa käyty keskustelu ja siellä esiintyvät aiheet vaikuttavat päätöksentekoon ja yleiseen mielipiteeseen. Eri tahot pyrkivät saamaan itselleen suotuisan lopputuloksen päätöksiin syyttämällä mediaan osatotuuksia, mikä on lähellä suoranaista **disinformaatiota**. Tällaisella mielipiteen muokkauksella synnytetään suoranaista uhkakuvia kokonaisista ihmisryhmistä tai vaikka ammattiliiton järjestämän lakon seurauksista.

Merkittävää asiantuntemusta jollain alalla omaavat henkilöt, kuten korkeat virkamiehet tai eri alojen tutkijat ovat nykymaailmassa avainasemassa. Tällöin puhutaan myös **asiantuntijavallasta**. Asiantuntijat omaa-

vat niin paljon tietoa, että he pystyvät omiin tietoihinsa nojaamalla saamaan itselleen arvovaltaa, jota maallikko ei pysty kiistämään. Maallikolla ei ole näitä tietoja eikä sitä kautta kykyä kiistää asiantuntijan arvovaltaa.

Päätettävät asiat ovat monimutkaistuneet, mikä tukee asiantuntijoiden vallan kasvua. Poliitikot joutuvat kysymään heiltä neuvoa eli **konsultoimaan** päästäkseen asioista perille. Konsulttien käyttö ja **lobbareiden** merkitys on kasvanut. Tämä on ongelma demokratian kannalta, jos vaaleilla valitut poliitikot sysäävät vastuun ulkopuolisille eivätkä ota itse selvää asioista. Samalla kansalaisten näkökulmasta päätöksenteko hämärtyy. Toisaalta, kun kouluttautuu itse asiantuntijaksi, on mahdollisuus päästä valtaan käsiksi.

Kaikki vallankäyttö ei ole näkyvää

Yhteiskunnassamme on paljon vallankäyttöä, jota emme havaitse lainkaan. Tällaista **näkymätöntä valtaa** sisältyy esimerkiksi käyttämäämme kieleen. Jos koulun opiskelijoita aletaan nimittää asiakkaiksi, heidän valta-asemansa kasvaa suhteessa opettajiin ja muuhun koulun henkilökuntaan. Sana ”asiakas” sisältää kielessämme ajatuksen henkilöstä, joka on aina oikeassa ja jota on palveltava. Opiskelija-sanankäyttö ei luo vastaavaa arvoasetelmaa.

Vastaavasti kieli vahvistaa ja ylläpitää sukupuolten välisiä valtaeroja yhteiskunnassa huomaamatta ja hienovaraisesti. Esimerkkinä tästä **maskuliinisesta vallasta** on mainittu aikuisten naisten kutsuminen ”tytöiksi”

tai kun kieli on antanut ymmärtää, että eduskunnan vaikutusvaltaisin henkilö on puhemies. Yhteiskuntaan ja sen rakenteisiin on kertynyt aikojen saatossa paljon maskuliinista valtaa, koska valtaan ja hallitsemiseen linkittyvät tehtävät ovat olleet perinteisesti miesten käsissä.

Kaikkea valtaa ei koeta oikeutetuksi

Vaikka valtiolla on mahdollisuus käyttää pakkokeinoja, pakkovallan käyttö ei yksinään pysty takaamaan vallan pysyvyyttä. Valta pysyy vallanpitäjien käsissä parhaiten, kun kansalaiset hyväksyvät heihin käytetyn vallan. He pitävät tällöin valtaa oikeutettuna eli **legitiiminä**. Monessa valtiossa pyritään legitiimiin vallankäyttöön. Se tekee hallitsemisesta helpompaa, kun kumouspyrkimyksiä ei ole. Vallan legitiimiys tekee kansan tottelevaisuudesta syvempää ja tehokkaampaa.

Tyypillinen esimerkki, jossa vallan käytön kohteet pitävät heihin kohdistuvaa vallankäyttöä epäoikeutettuna eli **illegitiiminä** löytyy esimerkiksi Kiinasta. Ihmisten kansalaisvapauksia rajoitetaan, internetiä sensuroidaan ja toisinajattelijoita vangitaan. Kiinaan kuuluvan Tiibetin kansannousu kukistettiin verisesti 2008. Kiinan suotuisa talouskehitys ja ihmisten vapauksien lisääminen talouselämän alueella on kuitenkin johtanut siihen, että kommunistinen puolue on saanut pitää yksinvaltaisen valta-asemansa kansalaisten poliittisten oikeuksien polkemisesta huolimatta. Kaikki kiinalaiset eivät jaa kokemusta vallan illegitiimiydestä.

Näkymätöntä ja maskuliinista valtaa käytetään paljon mainonnassa. Naiset ovat mainoskuviissa katseiden kohteena eli objektina, ei toimijana. Vähäpukeisuus tuo kuvaan seksuaalisen virittyneisyyden. Nämä mielikuvat vaikuttavat osaltaan käsityksiin naisista moderneissa länsimaissa yhteiskunnissa.

Legitiimille vallalle on löydettävissä kolme perustaa: laki, perinteet ja karisma. Ensimmäisessä nojataan vallankäytön muodolliseen laillisuuteen. Tätä lakeihin ja määräyksiin perustuvaa valtaa kutsutaan **legaaliksi**. Suomalaisia on perinteisesti pidetty lainkuuliaisena kansana, joka pääasiallisesti tottelee ilman erillistä pakottamista, kun määräys on lakiin kirjoitettu. Tällöin vallitsevaa järjestystä ei kyseenalaisteta sen laillisuuden vuoksi. Valtaosa suomalaisista maksaa kuuliaisesti verot, koska niin on laissa määrätty.

Kaikki lakiin perustuva valta ei silti ole aina legitiimiä. Vaikka lain mukaan maassa ei saa kaupitella nuuskaa, silti osa tekee niin, koska he eivät koe terveyttä edistävää lakia noudattamisen arvoiseksi.

Kuningatar Elisabet II käyttää perinteeseen eli traditioon nojaavaa valtaansa aateloimalla professori Sir David Greenawayn Buckinghamin palatsissa. Kuningatar on saanut tämän erioikeuden syntyperänsä johdosta.

Laki, perinne ja karisma – oikeutetun vallan perustat?

Toiseksi, vallan oikeutus voi perustua myös perinteeseen eli **traditioon**. Tällöin valtaa käytettäessä vedotaan vanhoihin auktoriteetteihin ja tapoihin. Vallankäytön kohteet kokevat vallankäytön oikeutetuksi, koska ovat tottuneet toimintatapaan vanhastaan eivätkä siksi kyseenalaista sitä.

Ihmisiä hallittiin vuosisatoja siten, että syntyperältään tiettyihin sukuihin kuuluneiden katsottiin saavan hallitsijavallan suoraan Jumalalta. Toiset saivat syntyperään perustuen verovapauden. Näissä kummasakin oli kyse vallankäytöstä, joka nojasi traditioon, sillä mitään kyvykkyysvaatimuksia ei valta-aseman saamiseen ollut. Kun esimerkiksi lasten fyysisen kurituksen puolesta puhuvat vanhemmat vetoavat siihen, että heitä itseäänkin on tukistettu tai piiskattu, vetoavat he yhtä lailla vallan traditionaaliseen perustaan.

Karisma poliittisena vaikutuskeinona

Poliittinen johtaja voi perustaa valtaansa ja erityisesti johtajuuttansa **karismaan**. Johtajuus on sitä, kun joku aktiivisesti käyttää valtaa. Karisma kytkeytyy johtajan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Karismaattiset johtajat ovat tehokkaita vallankäyttäjiä, koska he onnistuvat vetoamaan ihmisten järjen lisäksi tunteisiin. Heillä on retoriikka eli puhetaito hallussa.

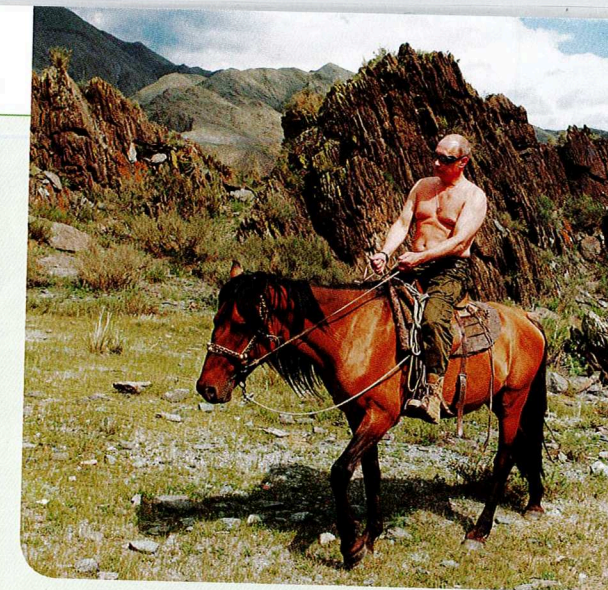
Karismaattisella henkilöllä on poikkeuksellisen vahva henkilökohtainen auktoriteetti. Tällainen henkilö saa ihmiset uskomaan kykyihinsä, samastumaan itseensä ja tekemään asioi-

Demokratioissa vallankäyttö on hajautettu

Suomessa valta kuuluu perustuslain mukaan kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoonnutunut eduskunta. Jotta demokratia säilyisi vastaisuudessakin, vallan keskittyminen on pyrittävä estämään. Tämä edellyttää, että valtion toimivallalle on asetettava rajat.

Harry Potter -elokuvista tuttu näyttelijä Emma Watson yllätti monet pitämällä YK:n yhdenvertaisuuskampanja He for She:n karismaattisen avauspuheen. YK:n palvelimet kaatuivat – puhe on YK:n eniten ladattu video tähän päivään mennessä. Katso puhe internetissä: mihin Emma Watson puheessaan vetoaa?

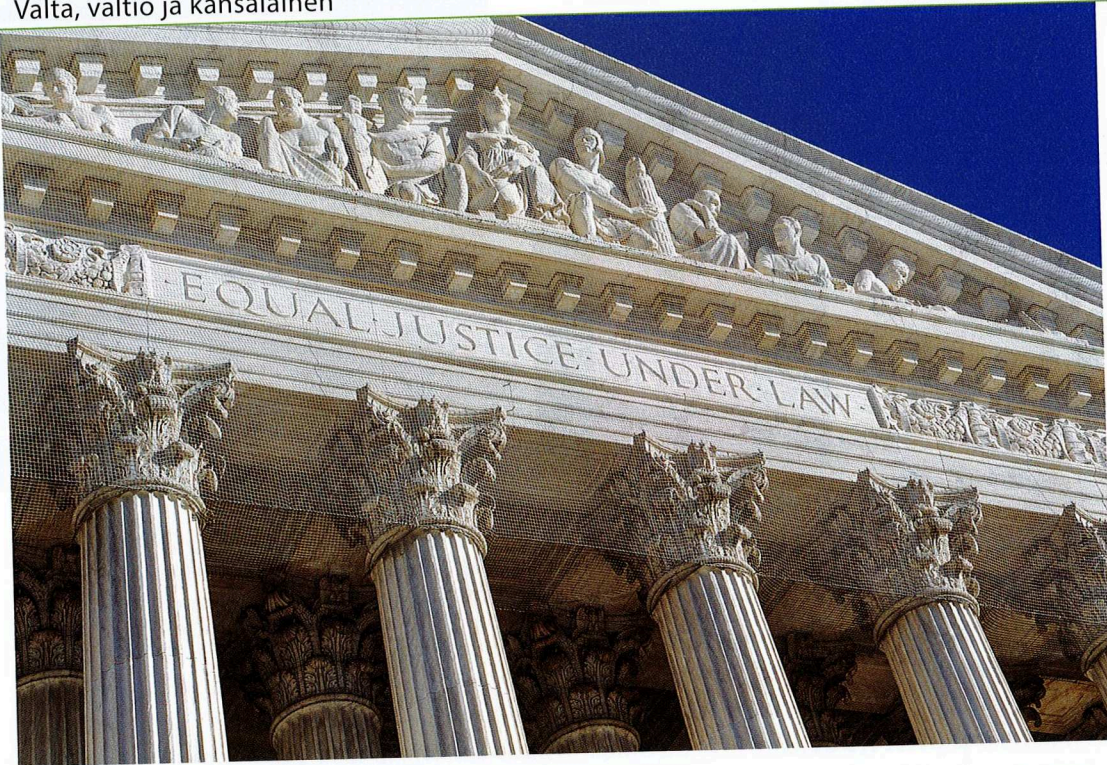
Venäjän presidentti Vladimir Putin on tunnettu mahtipontisista julkisuustempauksistaan, joissa hän kiillottaa imagoaan. Mitä kampanjoita tiedät? Millaista imagoa Putin itselleen on rakentanut?

ta haluamallaan tavalla. Nykyaikaisen massamedian aikakautena vallan huipulle on vaikea päästä ilman karismaa.

Monen historian kirjoista tutun johtajan karisman taustalla on sankarillinen vapaustaistelu tai vallankumousjohtajuus. Tällaisia henkilöitä olivat esimerkiksi Yhdysvaltain kansalaisoikeustaistelun johtaja Martin Luther King ja Kuuban vallankumousjohtaja Fidel Castro.

Karisma ei sinänsä tee ihmisestä hyvää, mutta se antaa hänelle kyvyn liikuttaa massoja ja saada ne lähes hurmioon. Kansan laajan enemmistön tuki lisää karismaattisen henkilön valtaa, sillä se jättää vastustajat vähemmistöön. Karismaan perustuvaa valtaa voi käyttää myös hirmutekoihin, kuten Stalin teki.

Monissa demokratioissa on otettu käyttöön 1700-luvun ranskalaisen valistusfilosofi Montesquieun **vallan kolmijako-oppi**, jolla vallan keskittyminen yksiin käsiin pyritään estämään. Kolmijako-oppi ponnistaa yksinvaltiuden ajan yhteiskunnasta, jossa sama henkilö eli kuningas oli korkein lakeja sääntävä, niitä toimeenpaneva ja niiden pohjalta

Yhdysvaltojen korkeimman oikeuden talo edustaa arkkitehtuuriltaan tyypillistä vallan arkkitehtuurin tyyliä, uusklassismia. Minkä oikeusvaltioperiaatteen kulmakiven huomaat rakennuksesta?

ihmisiä oikeusistuimena tuomitseva taho. Montesquieun mielestä kuninkaalla ollut valtiovalta oli jaettava eri tahoille, jotta mitalvalta saataisiin loppumaan.

Kolmijako-oppi ei toteudu missään maassa täysin puhtaana. Suomessa valta on siihen pohjautuen jaettu eduskunnalle (**lainsäädäntövalta**), valtioneuvostolle ja sen alaiselle hallinnolle (**toimeenpanovalta** eli lakien saattaminen voimaan ja käytäntöön) sekä riippumattomille tuomioistuimille (**tuomiovalta**).

Valtiovaltaa ja sen käyttöä rajaavat selkeästi myös ihmisoikeudet ja perustuslain perusoikeudet, jotta kansalaisilla myös säilyisi

se valta ja ne oikeudet vaikuttaa, jotka heille demokratiassa kuuluvat. Median riippumattomuus poliittisesta ja taloudellisesta vallasta pyritään takaamaan sananvapaudella.

Suomen perustuslain muuttamisesta on tarkoituksella tehty hankalaa, jotta se vaatisi eduskunnassa suuremman enemmistön. Tällöin perusoikeuksiin ei päästä kajoamaan pikaisesti eikä valtiosäännössä määriteltyjä valtioelinten valtaa suhteessa toisiinsa päästä muuttamaan kevin perustein.

Myös parlamentarismilla on vallan rajaamisessa merkityksensä. Koska valta kuuluu kansalle ja sen valitsemille edustajille, parlamentarismilla pyritään takaamaan se, että

hallitus todella noudattaa kansan keskuudestaan valitsemien edustajien enemmistön tahtoa. Jos Suomen eduskunnan kansanedustajien enemmistö katsoo, ettei hallitus toimi sen tahdon mukaisesti eikä siten nauti eduskunnan luottamusta, hallituksen on erottava. On kuitenkin hyvä muistaa, että demokratia voi myös toimia ilman parlamentarismia. Näin on esimerkiksi Yhdysvalloissa.

Oikeusvaltioperiaate on tärkeä vallan keskittymisen estämisessä. Koska kaiken julkisen vallankäytön tulee perustua lakeihin, eivät vallassa olevat tahot voi alkaa suosia päätöksenteossa jotain henkilöä tai ryhmää toisten kustannuksella ja siten romuttaa demokratiaa. Oikeusvaltioperiaatteen kuu-luu ajatus siitä, että lait ovat samat kaikille. Tuomioistuinten on oltava mahdollisimman riippumattomia taloudellisesta ja poliittisesta vallasta, jotta periaate toteutuisi. Tuomareita eikä muita julkisen viranhaltijoita voi lahjoa. Oikeusvaltiossa viranomaisten päätöksistä voi valittaa.

Suurin demokratian takaaja ja vallankäytön valvoja on aktiivinen kansalainen ja heistä koostuva kansa, joka toimii tehokkaasti vapaassa kansalaisyhteiskunnassa. Mikäli kansalaiset passivoituvat, eivät seuraa yhteiskunnallisia asioita eivätkä käytä heille laissa taattuja oikeuksia vaikuttaa, kansanvallan perusteet horjuvat.

Jos enemmistö kansasta ei osallistu päätöksentekoon, ei käytä oikeuttaan äänes-

TEHTÄVÄT

- a) Määrittele valta ainakin kahdella eri tavalla.

b) Millaisiin eri asioihin vallan voi perustaa?
- Miten valta ilmenee

a) perheessä?

b) koulussa?

c) Kirjaa esimerkkejä mielestäsi oikeutetusta ja ei-oikeutetusta vallankäytöstä koulussa.
- Millaista valtaa käyttää

a) arkkitehti?

b) rap-artisti?

c) kansanedustaja?
- a) Miksi valtaa pitää rajata demokratian säilymiseksi?

b) Miten valtaa on Suomessa rajattu?

c) Ota kantaa: Suomi on demokraattinen oikeusvaltio.
- Etsi internetistä

a) Suomesta

b) ulkomailta kolme esimerkkiä kustakin, joissa valtaa on mielestäsi käytetty illegitiimisti?

tää vaaleissa ja näin mahdollisuutta päästä eroon huonoista päätöksentekijöistä, valtaa käyttää Suomessa vähemmistö. Mikäli äänestysikäiset nuoret eivät esimerkiksi äänestä vaaleissa, he luovuttavat suosiolla omaa valtaansa vanhemmalle väestönosalle. Kansalaisten passiivisuus on vallanpitäjien etu, sillä silloin valtaa siirtyy kansalta päättäjille. Päättäjien ei tällöin pahimmassa tapauksessa tarvitse enää piitata kansan enemmistön tahdosta.

III Syventävät tehtävät

Valta, valtio ja kansalainen

1.

Ohessa on Helsingin Sanomien pilapiirtäjä Karlssonin pilakuva (30.11.2014).

- Tulkitse pilakuvan sanoma.
- Millaisia perusoikeuksia Suomen perustuslaki kansalaisilleen takaa? Mihin nämä perusoikeudet perustuvat?
- Milloin kansalaisen perusoikeudet voivat olla uhattuina?

2.

Alla on neljä kannanottoa demokratian tilasta Suomessa.

- Vertaile alla olevien lainausten käsityksiä demokratiasta ja sen toteutumisen ongelmista Suomessa.
- Miten Suomen kansalaisten yhteiskunnallisia vaikutusmahdollisuuksia voitaisiin kehittää? Esittele perusteltu näkemyksesi asiasta.

Suomi sijoittuu kansainvälisissä vertailuissa poikkeuksetta maailman kärkidemokratioiden joukkoon. Suomen valtina ovat vakaa poliittinen järjestelmä sekä avoin ja korruptoitumaton hallinto. Erityisesti viime vuosikymmenten aikana poliittisen järjestelmän parlamentaarisuutta on lisätty ja kansalaisten yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia parannettu. Suomalaisen demokratian suurimpana haasteena voidaan pitää äänestysaktiivisuuden laskemista ja osallistumisen eriarvoistumista.

Avoin ja yhdenmukainen osallistuminen. Valtioneuvoston demokatiapoliittinen selonteko. Oikeusministeriö 2014

Normaalisti hallituksessa demokraattisessa valtiossa vaaleilla valitut poliitikot päättäisivät keskeisesti yhteiskunnan suunnasta ja tarvittavista muutoksista. Suomessa poliitikot eivät pysty kuuden puolueen hallituksessa ratkaisemaan, miten keskeisiä rakenneuudistuksia järjestellään, ja varsinaisen työn määrätään valtiovarainministeriön virkamiesten tehtäväksi. Onko se demokratiaa, että Suomen jokaisen kansalaisen tulevaisuuteen keskeisesti vaikuttavista asioista ei keskustella ennen päätöksentekoa mitään?

Aamulehden pääkirjoitus 26.11.2013

Suomessa demokratiaongelma näyttää rajoittuvan kansalaisten osallistumattomuuteen. Valtionhallinnon taholta yritetään keksiä markkinointikonsteja kansalaisten aktivoimiseksi. Demokratia-arviointoja jo pitkään tehnyt International Idea -järjestö on lähtenyt siitä, että maan kansalaiset ovat parhaat demokratian arvioijat. Kansalaisten aseman olisi kuitenkin muututtava arvioinnin kohteen asemasta arvioitsijoiksi.

Professori Marja Keränen Poliitikasta.fi-internetsivulla 7.5.2012

Jos aidon demokratian edellytetään tarkoittavan sitä, että jokainen osallistuu kaikkiin tahdonmuodostuksen prosesseihin ja päätöksiin, ei demokratia voi toteutua kuin korkeintaan kylissä tai pienissä kaupungeissa. — Tässä katsannossa esimerkiksi Suomi on kooltaan aivan liian iso demokratiaksi.

Professori Heikki Patomäki haastattelussa 29.8.2013

(YO syksy 2015 jokeritehtävä)

3.

Mitä keskeisiä oikeuksia perustuslaki takaa Suomen kansalaiselle?

(YO syksy 2015)

4.

Selitä, millä tavoin Suomen perustuslain seuraavat periaatteet pyritään käytännössä toteuttamaan:

- "Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta."
- "Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus."
- "Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi."

(YO syksy 2011)

KERTAA!

- Kansalainen eroaa alamaisestä siinä, että hän on yksilö, jolla on oikeuksia, ei vain velvollisuuksia.
- Ihmisoikeuksien perustana on ajatus ihmisarvosta, oikeuksien luovuttamattomuudesta ja yhdenvertaisuudesta.
- Ihmisoikeudet perustuvat ihmisoikeusjulistuksiin ja sopimuksiin.
- Suomessa ihmisoikeuksia toteutetaan perustuslain perusoikeuksien kautta.
- Valtioilla on valtiosääntö, oikeutetun väkivallan monopoli ja ne ovat suvereenia vallankäyttäjää omalla alueellaan.
- Valtioita ja valtiojärjestelmiä on erilaisia: liittovaltio, kansallisvaltio, diktatuuri, demokratia.
- Demokratiassa valta kuuluu kansalle, joka valitsee keskuudestaan päättäjät.
- Demokratian hyviin piirteisiin kuuluu ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vapaa media, kansalaisten mahdollisuudet vaikuttaa sekä rauha.
- Legitiimin vallan voi perustaa lakeihin, perinteeseen tai karismaan.
- Vallan lähteenä voi olla ideologia, taloudelliset resurssit, lait, kulttuuriset tekijät tai henkilökohtaiset ominaisuudet.
- Vallankäyttöä pitää rajata usein eri tavoin, jotta valta pysyy kansalla.